

LA FUNDACIÓ BOFILL ALERTA DE L'ESTANCAMENT DEL SISTEMA EDUCATIU I URGEIX AL PRÒXIM GOVERN A DESPLEGAR POLÍTIQUES D'EQUITAT, MILLORAR EL FINANÇAMENT I APROFUNDIR EN EL CURRÍCULUM COMPETENCIAL

- ✚ En els darrers quinze anys, s'han produït millores significatives en els nivells de graduació a l'ESO, la taxa d'abandonament escolar o el nombre d'infants de 0 a 3 anys escolaritzats. Però en els últims tres anys aquestes millores s'han estancat o estan revertint-se.
- ✚ El pressupost del Departament d'Educació es troba encara a nivells de fa deu anys, malgrat que el curs 2019/2020 el sistema educatiu compta amb 150.000 alumnes més que el curs 2009-2010.
- ✚ Catalunya es troba en un punt d'inflexió: o bé cap a l'aprofundiment de les desigualtats educatives i, de retruc, cap a un sistema de resultats mediocres, o bé cap a una educació de qualitat i generadora d'oportunitats per al conjunt de l'alumnat.
- ✚ La davallada demogràfica de la població escolar ha d'aprofitar-se per alliberar recursos que es destinin a donar cobertura gratuïta d'escola bressol a tots els infants pobres de 2 anys, o a crear 25.000 noves places de FP que contribueixin a la reducció de l'abandonament escolar.
- ✚ Entre les principals propostes, la creació d'una beca educativa bàsica per als infants i joves més vulnerables que cobreixi al llarg de tot el seu procés d'escolarització la gratuïtat de les activitats complementàries, el menjador escolar i la participació en activitats extraescolars; i un Pla de desenvolupament curricular que aposti per la formació competencial dels docents i prioritzi l'avaluació de mestres i alumnes en clau competencial.

La Fundació Bofill presenta els principals resultats i conclusions de *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2020*. Aquesta publicació, dirigida per César Coll i Bernat Albaigés i amb les aportacions de deu experts en recerca educativa, ofereix un diagnòstic exhaustiu de la realitat de l'educació a Catalunya i situa els principals desafiaments i opcions de millora que té per davant el nostre sistema educatiu.

L'anàlisi de l'evolució dels principals indicadors educatius demostren que **Catalunya es troba actualment en un punt d'inflexió: o bé cap a l'aprofundiment de les desigualtats educatives i, de retruc, cap a un sistema de resultats mediocres, o bé cap a una educació de qualitat i generadora d'oportunitats per al conjunt de l'alumnat**. Aquesta cruïlla s'ha fet evident en ple context de la pandèmia, tot i que arrela en mancances endèmiques del nostre sistema educatiu.

L'Anuari ofereix un retrat exhaustiu de la realitat de l'educació a Catalunya, de quines són aquestes mancances del sistema educatiu, però també d'on es troben les oportunitats de millora. Partint d'aquest retrat, **identifica quines polítiques educatives poden ser més efectives a curt, mig i llarg termini, i urgeix al futur Govern de la Generalitat de Catalunya i, en particular, al Departament d'Educació, a incorporar-les en la seva agenda de prioritats d'acció**.

Pel que fa al retrat diagnòstic, l'Anuari detalla com **en els darrers quinze anys, s'han produït millores significatives en els nivells de graduació a l'ESO, la taxa d'abandonament escolar, o de joves Ni-Ni o el nombre d'infants escolaritzats a l'educació de 0 a 3 anys. Tanmateix, les dades posen de manifest que en els últims tres anys aquestes millores s'han estancat o estan revertint-se**.

Per exemple, després d'anys de reducció sostinguda, a partir de 2018 la taxa d'abandonament educatiu prematur s'ha estancat per sobre del 17% (del 17,4% el 2020) i la taxa de joves de 18 a 24 anys que ni estudia ni treballa (Ni-Ni), per sobre del 16% (del 16,6% el 2019). Aquest estancament situa Catalunya en una posició més negativa en relació a la mitjana de la Unió Europea. La taxa d'abandonament és pràcticament el doble que la mitjana europea (10,3%), mentre que la taxa de joves Ni-Ni és més de 3 a la de la Unió Europea (13,2%).

Per trencar el sostre de millora **és necessari actuar contra tres topalls clau: les desigualtats educatives** (en l'accés a les educacions no obligatòries o en les proves de competències), **el dèficit de finançament en educació** (el pressupost del Departament d'Educació es troba encara a nivells de fa deu anys, malgrat que el curs 2019/2020 el sistema educatiu compta amb 150.000 alumnes més que el curs 2009-2010) **i la falta d'actualització dels continguts educatius** (el currículum competencial i la personalitzat és lluny de ser una realitat al conjunt de centres educatius, i això genera manca d'oportunitats, desmotivació i abandonament).

El mateix anuari presenta propostes ambicioses i plausibles de política educativa perquè l'educació a Catalunya ocupi el lloc que es mereix en equitat, qualitat i excel·lència. Cal ara més que mai **una política educativa de cirurgia fina, més focalitzada i basada en**

donar resposta a les principals necessitats del sistema i a les seves baules més febles. De forma destacada:

- Per als alumnes, **una beca educativa bàsica que doni suport als infants i joves més vulnerables al llarg de tot el seu procés d'escolarització** i que cobreixi la gratuïtat de les activitats i serveis complementàries, del cost del servei de menjador escolar i de la participació en un mínim d'activitats extraescolars.
- Per als centres, el disseny i implementació d'un **sistema de "finançament per fórmula" que ajusti el conjunt dels recursos que s'hi destinen a les necessitats socials i educatives dels seus alumnes**, i que serveixi com a instrument de lluita contra les desigualtats i la segregació escolar.
- Per als barris i ciutats, **una aposta pel rol dels ajuntaments com a actor de política educativa** i prioritzant la inversió en l'oferta pública de places d'escola bressol, de formació professional, de lleure educatiu enriquit en aquells municipis i entorns més vulnerables i amb menor cobertura d'aquests serveis.

En un moment com l'actual, en què està per definir-se el Pla i les prioritats del pròxim Govern de Catalunya, és vital tenir present les dades i indicadors que detalla aquest anuari i apostar per polítiques d'equitat, increment pressupostari i personalització com les que es fonamenten en aquest Anuari.

Continguts

IDEES CLAU 7

1. **En els darrers quinze anys, s'han produït millores significatives en els indicadors de promoció i permanència en el sistema educatiu. Però en els últims tres anys aquestes millores s'han estancat o estan revertint-se..... 7**
2. **Hi ha tres topalls estructurals que impedeixen la millora de l'èxit educatiu: les desigualtats educatives, el dèficit de finançament i la falta d'actualització dels continguts educatius..... 7**
 - a) L'estancament dels resultats i de les trajectòries educatives es deu a la persistència d'una xarxa escolar segregada i a la manca d'oportunitats educatives que experimenten els infants i joves més vulnerables dins i fora de l'escola..... 7
 - b) El sistema educatiu afronta els efectes d'una nova crisi econòmica sense haver recuperat els nivells d'inversió de la crisi precedent..... 8
 - c) El sistema educatiu està encara organitzat a partir d'una visió rígida de l'aprenentatge, allunyada del què implica aprendre en la societat del coneixement del segle XXI..... 8
3. **Per trencar el sostre de millora calen polítiques d'equitat que ajustin tots els recursos a les necessitats reals dels alumnes, els centres i els entorns..... 8**

CONCLUSIONS I PROPOSTES..... 10

Una política d'inversió i recursos ajustats a les necessitats socioeconòmiques i d'aprenentatge de l'alumnat..... 11

Una política de finançament i provisió de personal dels centres educatius que ajusti el conjunt dels recursos que s'hi distribueixen a les necessitats socials i educatives de l'alumnat, i que serveixi com a instrument de lluita contra les desigualtats i la segregació escolar..... 13

Una planificació i priorització dels recursos educatius ajustades a les necessitats del territori i que compti amb els ajuntaments com agent clau de política educativa..... 14

RESULTATS DETALLATS 15

L'estancament del sistema educatiu..... 15

Després d'anys de reducció sostinguda, a partir de 2018 la taxa d'abandonament educatiu prematur s'ha estancat per sobre del 17% (del 17,4% el 2020) i la taxa de joves de 18 a 24 anys que ni estudia ni treballa (Ni-Ni), per sobre del 16% (del 16,6% el 2019)..... 15

El nivell de competències dels alumnes catalans no ha aconseguit millorar globalment en els darrers deu anys..... 17

La participació en l'educació de 0 a 3 anys no ha crescut en els darrers cinc anys i es manté en el 40%, per darrera del 50% de comunitats com el País Basc i Madrid.....	18
La participació de la població adulta a la formació al llarg de la vida es manté en el 10% pràcticament igual que fa deu anys, per darrera del 10,5% de la resta de l'Estat i lluny de països com Suècia 34%, Finlàndia 29% o Dinamarca 25%.....	19
Catalunya manté un dèficit estructural en l'oferta de programes de noves oportunitats. Des del curs 2013-2014 fins al curs 2019-2020, hi ha vora 7.000 alumnes en Programes de Formació i Inserció (PFIs), que representa una taxa d'escolarització del 4,7%, lluny de la mitjana espanyola (8,3%).....	20
Durant la darrera dècada, les polítiques educatives locals promogudes pels ajuntaments han experimentat un procés d'estancament, i la despesa dels ajuntaments en educació se situa encara per sota de la de 2010.	20
La persistència de les desigualtats educatives, dins i fora de l'escola	21
L'educació 0-3 anys: només 1 de cada deu infants estrangers s'escolaritza abans dels 3 anys, front 4 de cada 10 en la població general. Els municipis amb menys renda tenen taxes menors d'escolarització.....	22
L'estatus socioeconòmic de l'alumnat condiona amb força els resultats educatius, si bé a Catalunya les diferències entre alumnes rics i pobres s'han mantingut força estables en els darrers 15 anys	23
Una xarxa escolar encara segregada, sobretot pel perfil socioeconòmic de l'alumnat	25
Bretxa digital: el 20% de l'alumnat vulnerable no s'ha connectat durant el confinament i no ha fet us d'internet darrerament	28
La participació en el lleure educatiu i activitats extraescolars: els infants de classe alta hi dediquen de mitjana gairebé el doble d'hores	29
Un finançament educatiu insuficient.....	30
Després d'una dècada, el Departament d'Educació disposa d'un pressupost equivalent al que disposava l'any 2010, considerant, a més, que el curs 2019/2020 el sistema educatiu compta amb 150.000 alumnes més que el curs 2009-2010.....	30
Catalunya inverteix en educació un 3,6% del PIB, lluny encara del 4,2% del conjunt de l'Estat o del 4,6% de la UE. Això implica un copagament per part de les famílies, que de mitjana és de 875 euros per estudiant no universitari.....	30
En els darrers deu anys, la despesa en beques no universitàries ha passat del 0,53% del total de despesa educativa al 2,38%, però encara presenta dèficits de cobertura.	32
Un currículum rígid i amb poc espai per a l'autonomia de centre	33
El sistema educatiu parteix d'una concepció de l'educació centrada exclusivament en l'escola. Això fa que l'educació fora escola i al llarg de la vida tinguin poca consideració en les polítiques educatives.	33
Els currículums de l'educació bàsica són excessivament amplis i rígids, i deixen poc marge als docents per tal d'adaptar-los a les necessitats dels aprenents i personalitzar els aprenentatges escolars.	33

En l'àmbit escolar i també fora de les escoles, l'ús de les TIC es troba encara lluny d'aprofitar la seva potencialitat per aprendre.....	33
La innovació educativa no té caràcter sistèmic: més del 50% dels centres de primària i secundària no participen en programes d'innovació educativa. Alhora, els projectes d'innovació no estan connectats amb la recerca.....	34
AUTORS/ES i CONTRIBUCIONS	35

IDEES CLAU

1. En els darrers quinze anys, s'han produït millores significatives en els indicadors de promoció i permanència en el sistema educatiu. Però en els últims tres anys aquestes millores s'han estancat o estan revertint-se.

- Després d'anys de reducció sostinguda, a partir de 2018 la taxa d'abandonament educatiu prematur s'ha estancat per sobre del 17% (del 17,4% el 2020) i la taxa de joves de 18 a 24 anys que ni estudia ni treballa (Ni-Ni), per sobre del 16% (del 16,6% el 2019).
- El nivell de competències dels alumnes catalans no ha aconseguit millorar globalment en els darrers deu anys.
- La participació en l'educació de 0 a 3 anys no ha crescut en els darrers cinc anys i es manté en el 40%, per darrera del 50% de comunitats com el País Basc i Madrid.
- La participació de la població adulta a la formació al llarg de la vida es manté en el 10% pràcticament igual que fa deu anys, per darrera del 10,5% de la resta de l'Estat i lluny de països com Suècia 34%, Finlàndia 29% o Dinamarca 25%.
- Catalunya manté un dèficit estructural en l'oferta de programes de noves oportunitats. Des del curs 2013-2014 fins al curs 2019-2020, hi ha vora 7.000 alumnes en Programes de Formació i Inserció (PFIs), que representa una taxa d'escolarització del 4,7%, lluny de la mitjana espanyola (8,3%).
- Durant la darrera dècada, les polítiques educatives locals promogudes pels ajuntaments han experimentat un procés d'estancament, i la despesa dels ajuntaments en educació se situa encara per sota de la de 2010.

2. Hi ha tres topalls estructurals que impedeixen la millora de l'èxit educatiu: les desigualtats educatives, el dèficit de finançament i la falta d'actualització dels continguts educatius.

a) L'estancament dels resultats i de les trajectòries educatives es deu a la persistència d'una xarxa escolar segregada i a la manca d'oportunitats educatives que experimenten els infants i joves més vulnerables dins i fora de l'escola.

- L'educació 0-3 anys: només 1 de cada deu infants estrangers s'escolaritza abans dels 3 anys, front 4 de cada 10 en la població general. Els municipis amb menys renda tenen taxes menors d'escolarització.
- L'estatus socioeconòmic de l'alumnat condiona amb força els resultats educatius, si bé a Catalunya les diferències entre alumnes rics i pobres s'han mantingut força estables en els darrers 15 anys.
- Una xarxa escolar encara segregada, sobretot pel perfil socioeconòmic de l'alumnat.
- Bretxa digital: el 20% de l'alumnat vulnerable no s'ha connectat durant el confinament i no ha fet us d'internet darrerament.
- La participació en el lleure educatiu i activitats extraescolars: els infants de classe alta hi dediquen de mitjana gairebé el doble d'hores.

b) El sistema educatiu afronta els efectes d'una nova crisi econòmica sense haver recuperat els nivells d'inversió de la crisi precedent.

- Després d'una dècada, el Departament d'Educació disposa d'un pressupost equivalent al que disposava l'any 2010, considerant, a més, que el curs 2019/2020 el sistema educatiu compta amb 150.000 alumnes més que el curs 2009-2010.
- Catalunya inverteix en educació un 3,6% del PIB, lluny encara del 4,2% del conjunt de l'Estat o del 4,6% de la UE. Això implica un copagament per part de les famílies, que de mitjana és de 875 euros per estudiant no universitari.
- En els darrers deu anys, la despesa en beques no universitàries ha passat del 0,53% del total de despesa educativa al 2,38%, però encara presenta dèficits de cobertura.

c) El sistema educatiu està encara organitzat a partir d'una visió rígida de l'aprenentatge, allunyada del què implica aprendre en la societat del coneixement del segle XXI.

- El sistema educatiu parteix d'una concepció de l'educació centrada exclusivament en l'escola. Això fa que l'educació fora escola i al llarg de la vida tinguin poca consideració en les polítiques educatives.
- Els currículums de l'educació bàsica són excessivament amplis i rígids, i deixen poc marge als docents per tal d'adaptar-los a les necessitats dels aprenents i personalitzar els aprenentatges escolars.
- En l'àmbit escolar i també fora de les escoles, l'ús de les TIC es troba encara lluny d'aprofitar la seva potencialitat per aprendre.
- La innovació educativa no té caràcter sistèmic: més del 50% dels centres de primària i secundària no participen en programes d'innovació educativa. Alhora, els projectes d'innovació no estan connectats amb la recerca.

3. Per trencar el sostre de millora calen polítiques d'equitat que ajustin tots els recursos a les necessitats reals dels alumnes, els centres i els entorns.

- Per sortir de l'actual situació d'estancament i construir un sistema educatiu de qualitat per a tothom cal apostar per una política educativa d'equitat i cirurgia fina, que identifiqui les desigualtats i necessitats específiques del sistema i ajusti els recursos i les intervencions per tal de donar-hi resposta.
- Una política d'equitat que inverteixi amb intel·ligència i aprofiti les quatre oportunitats que ofereix l'actual context de crisi: 1) davallada de la població escolar i possibilitat d'alliberar recursos per reorientar-los allà on més es necessiten; 2) innovacions i avenç en l'ús escolar de les TIC "forçat" per la pandèmia i els confinaments; 3) crisi de l'ocupació i reducció dels incentius a abandonar els estudis; 4) arribada de fons europeus per a la reactivació, també, de l'àmbit educatiu.
- Una política d'equitat, més focalitzada i basada en donar resposta a tres grans necessitats:

- Alumnes, amb actuacions com la d'un ajut integrat que doni suport als infants i joves més vulnerables tot al llarg del seu procés d'escolarització i faciliti el seu accés a l'oferta d'activitats educatives més enllà de l'escola.
- Centres, amb el disseny i implementació d'un sistema de "finançament per fórmula", que ajusti el conjunt dels recursos que es destinen als centres educatius a les necessitats socials i educatives dels seus alumnes.
- Territoris, apostant pel rol dels ajuntaments com a actor de política educativa i prioritant la inversió en l'oferta pública de places d'escola bressol, de formació professional, de lleure educatiu enriquit en aquells municipis i entorns més vulnerables i amb menor cobertura d'aquests serveis.

CONCLUSIONS I PROPOSTES

La persistència de les **desigualtats educatives que els joves experimenten dins i fora de l'escola són el principal factor que explica l'estancament dels resultats que el nostre sistema educatiu** ve experimentant en els darrers anys, en termes d'abandonament, rendiment i trajectòries formatives.

Aquest estancament fa retrocedir el sistema educatiu català en comparació amb altres comunitats autònomes i en el pla internacional. Si aspirem a trencar amb aquest sostre de millora, i construir un sistema educatiu de qualitat per a tothom, cal fer un pas decidit cap a una **política educativa d'equitat i cirurgia fina, que identifiqui les desigualtats i necessitats específiques del sistema i ajusti els recursos i les intervencions per tal de donar-hi resposta.**

Cal comptar, a més, amb **quatre oportunitats que ara mateix ens obre el context de crisi:**

1. En els darrers anys, fruit de la **davallada demogràfica** s'ha produït un clar descens de l'alumnat d'educació infantil de segon cicle (pèrdua del 13,9% d'alumnat entre els cursos 2011/2012 i 2018/2019), alhora que un augment progressiu de l'alumnat a l'ESO (un increment del 15,3% en el mateix període). Aquesta tendència es mantindrà fins al curs 2022/2023, però a partir d'aleshores es produirà un decreixement del nombre d'alumnes en el conjunt dels ensenyaments obligatoris. Aquesta realitat representa un **alliberament de recursos i la possibilitat de reorientar-los allà on més es necessiten.**
2. **La crisi pandèmica i els efectes que ha tingut en l'àmbit educatiu han obligat a replantejar-se aspectes clau vinculats a les metodologies i els continguts de l'aprenentatge:** com acompanyar els alumnes i les seves famílies en absència de presencialitat plena, com hibriditzar els ensenyaments, com agrupar els alumnes i generar dinàmiques cooperatives, com prioritzar els continguts curriculars i com avaluar-los, etc.. En aquest context, centres i docents han hagut d'accelerar tot un conjunt de canvis en les seves pràctiques i estratègies educatives. Caldria aprofitar tot aquest bagatge, ara sí, incentivant-lo amb recursos suficients i ajustats a les necessitats específiques de cada centres educatiu.
3. **En moments de crisi econòmica i contracció de l'ocupació, l'escola acostuma a actuar com a espai refugi per als joves:** no tenint opció de deixar els estudis per treballar, continuen escolaritzant-se i allarguen les seves trajectòries educatives. Això és el que vam constatar a casa nostra com a conseqüència de la crisi de 2008, amb caigudes sostingudes dels nivells d'abandonament educatiu i increments dels índexs d'escolarització a edats d'educació postobligatòria. L'actual situació de crisi econòmica pot oferir un context propici per a la millora d'aquests indicadors, estancats aquests darrers anys. Però això només serà possible i sostenible si s'acompanya de polítiques i reformes adreçades a lluitar contra el fenomen de l'abandonament.
4. L'arribada de **fons europeus** per a la reactivació econòmica i social hauria de representar una injecció significativa de finançament també per a l'àmbit educatiu.

Aquest fet hauria de traduir-se en un increment pressupostari per prioritzar polítiques adreçades a aquells col·lectius, centres i entorns educatius més vulnerables i que, precisament, són els que més colpejats han estat per la crisi.

Només aconseguirem **aprofitar aquestes oportunitats i superar l'estancament actual** en què es troben els principals indicadors del nostre sistema educatiu si en els propers anys apostem per **una política de recursos més focalitzada, que parteixi d'un bon diagnòstic d'allà on es troben les necessitats del sistema i les principals palanques** per aconseguir impactes duradors i significatius de millora i inverteixi prioritàriament en aquestes necessitats i palanques.

■ Les dades analitzades en aquest anuari, així com les conclusions i propostes fonamentades en els seus diferents capítols, assenyalen la necessitat d'una política basada en donar resposta a tres grans necessitats: les pròpies dels alumnes, les dels centres i les dels territoris.

Una política d'inversió i recursos ajustats a les necessitats socioeconòmiques i d'aprenentatge de l'alumnat.

Perquè els alumnes afronten el seu pas per l'educació des de posicions, oportunitats i necessitats que poden ser ben diferents. En particular, tenim a casa nostra un bon nombre d'alumnes amb dificultats per seguir els cursos escolars amb normalitat i per accedir a les oportunitats educatives que s'ofereixen més enllà de l'escolarització obligatòria. Partint d'aquest fet, cal apostar per les següents línies d'actuació:

1. **Garantir l'accés de l'alumnat més vulnerable al conjunt d'oportunitats educatives que s'ofereixen en el marc de l'escolarització obligatòria, però també en les etapes infantil i postobligatòria, i en el més enllà de l'escola.** Més concretament, es dibuixen quatre apostes prioritàries en aquest terreny:
 - a) Un sistema detecció de l'alumnat socialment desafavorit de 2 a 17 anys que permeti millorar el diagnòstic i seguiment d'aquests alumnes, així com poder millorar la planificació dels recursos necessaris per donar-hi resposta (programes de suport, enfortiment d'equips docents i no docents, ajuts econòmics a alumnes, famílies i centres, plans d'entorn, etc.). Aquest sistema ha de poder resoldre l'actual situació d'infradetecció de l'alumnat socialment desafavorit: actualment, només el 21,1% de l'alumnat en situació de risc de pobresa és detectat com a alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques.
 - b) Una educació infantil de 0 a 3 anys de qualitat i accessible per als infants de famílies més vulnerables. Des d'aquest punt de vista, caldria començar per

desenvolupar un sistema d'assignació automàtica de plaça d'educació infantil de primer cicle per a l'alumnat socialment desafavorit de 2 anys d'edat, com a fase inicial de les seves trajectòries d'aprenentatge i com a instrument de lluita contra les desigualtats d'accés que ara mateix s'observen.

Donar cobertura universal als infants de 2 anys en situació de pobresa severa, amb un cost estimat de 20,8 milions d'euros anuals (3.420 euros per alumne/any).

- c) Un ajut integrat que doni suport als infants i joves més vulnerables tot al llarg del seu procés d'escolarització i faciliti el seu accés a l'oferta d'activitats educatives més enllà de l'escola. Es tractaria d'un esquema de beca educativa bàsica per a l'alumnat desafavorit que cobreixi, durant l'educació obligatòria, la gratuïtat de les activitats i serveis complementàries, del cost del servei de menjador escolar i de la participació en un mínim d'activitats extraescolars.

Una ajut integrat d'aquestes característiques, assignat als 200.000 alumnes d'educació infantil de segon cicle, primària i ESO que es troben per sota de l'IRSC podria representar un cost de 229,9 milions d'euros (1.145 euros per alumne/any).

2. Fer realitat l'aplicació d'uns currículums competencials, que identifiquin els continguts bàsics i imprescindibles de les diferents etapes escolars i que donin autonomia als centres per desenvolupar els seus projectes de personalització dels aprenentatges.

Actualment, el currículum competencial és lluny de ser una realitat estesa al conjunt dels centres educatius, i aquesta és una de les causes principals de la desmotivació i la desvinculació amb l'educació que experimenten molts alumnes i que acaben duent-los cap a l'abandonament prematur dels estudis. És necessari definir i desenvolupar un marc curricular competencial i flexible, que no "expulsi" els alumnes amb menys disposició acadèmica de l'escola i que permeti als centres educatius desenvolupar projectes curriculars diversificats i personalitzats.

Per garantir-ho és necessari dissenyar un **Pla de desenvolupament curricular dels ensenyaments bàsics**, que contempli la formació competencial dels docents (en la formació inicial, inducció i permanent) i enforteixi el lideratge pedagògic i una inspecció educativa orientada a l'acompanyament i l'avaluació competencial de centres i mestres.

Aquest Pla ha de partir de la identificació d'aquells **aprenentatges bàsics-imprescindibles** que tenen un impacte directe en l'adquisició i desenvolupament de les competències clau, especialment en l'àmbit lletrat, numèric, digital, científic-tècnic i en els valors directament vinculats al respecte dels drets humans.

Alhora, el Pla hauria d'oferir orientacions i recursos als centres educatius perquè puguin dissenyar i avaluar també competencialment els **aprenentatges bàsics-desitjables** que desenvolupin en el marc de la seva autonomia. L'espai dedicat al desenvolupament d'aquests continguts no hauria de ser inferior al 30% del temps lectiu als ensenyaments obligatoris.

3. **Incrementar la provisió d'oferta de formació professional i intensificar l'orientació personalitzada a secundària com a mecanisme per continuar reduint l'abandonament educatiu prematur.** Aquesta línia d'actuació apunta en dues direccions:
- a) Increment de l'oferta pública de formació professional, en sectors de creixement estratègic i territoris amb menys cobertura.
Per assolir l'objectiu del 10% que estava previst en l'Estratègia Europa 2020 per al conjunt de la UE, caldria comptar amb un increment de 50.000 joves de 18 a 24 anys amb estudis secundaris postobligatoris o més. Per apropar-nos a aquest objectiu, caldria apostar per la creació de 25.000 noves places públiques de formació professional en els propers quatre anys, amb un cost estimat de 135,7 milions d'euros.
 - b) Promoció de plans individualitzats d'acompanyament i orientació de l'alumnat des de 3r d'ESO fins a 2n curs de batxillerat o cicles formatius de grau mitjà, amb un seguiment continuat per part de personal orientador assignat als centres de secundària, amb l'objectiu de reduir l'abandonament i promoure trajectòries personals d'aprenentatge adaptades a les necessitats i interessos de l'alumnat.
Aquesta mesura podria representar una assignació de 1.095 dotacions de personal orientador als centres de secundària, equivalent a una dotació per cada 300 alumnes, amb un cost estimat de 57,7 milions d'euros.

Una política de finançament i provisió de personal dels centres educatius que ajusti el conjunt dels recursos que s'hi distribueixen a les necessitats socials i educatives de l'alumnat, i que serveixi com a instrument de lluita contra les desigualtats i la segregació escolar...

En aquesta direcció, caldria apostar per un sistema de "**finançament per fórmula**" dels centres educatius, que permeti una distribució equitativa dels recursos en funció de la complexitat del centre i les necessitats educatives dels seus alumnes, i que accompli tres objectius bàsics:

1. Garantir que els centres disposin d'un **finançament adequat per atendre amb garanties les necessitats educatives de l'alumnat**, circumstància que no es produeix en l'actualitat, per exemple, pel que fa a la inversió en educació inclusiva.
2. Garantir la **supressió progressiva de barreres econòmiques** i eliminar les desigualtats educatives derivades dels copagaments familiars dels centres educatius.
3. Garantir que aquest sistema de finançament s'acompanya de **mesures d'escolarització equilibrada de l'alumnat**, que combatin la segregació escolar, amb l'objectiu de futur que tots els centres tinguin nivells de complexitat equivalents i també nivells de finançament públic equivalents. En aquest sentit, el finançament per fórmula permet equilibrar progressivament el finançament dels centres a mesura que la seva composició social es va, també, equilibrant.

Una planificació i priorització dels recursos educatius ajustades a les necessitats del territori i que compti amb els ajuntaments com agent clau de política educativa.

Perquè bona part dels problemes de cobertura places escolars, obligatòries i no obligatòries, de la segregació escolar, dels processos d'abandonament educatiu, de participació en activitats de lleure, etc. tenen una clau eminentment territorial. Des d'aquest punt de vista, es dibuixen tres àmbits clau d'actuació:

- 1. Prioritzar la generació de noves places públiques (i gratuïtes) d'educació infantil de primer cicle en els territoris més vulnerables**, per trencar la situació actual segons la qual com més atur registrat i menys renda per càpita tenen els municipis, més baixes tendeixen a ser les taxes d'escolarització dels infants de 0 a 2 anys. Cal comptar que, per efecte de la crisi econòmica i de la davallada demogràfica de la població en edat infantil esdevinguda els darrers anys, la pressió sobre les places disponibles es reduirà previsiblement en 10.000 infants.
- 2. Prioritzar la creació de noves places de formació professional de grau mitjà i superior (veure proposta anterior) en aquells municipis amb major nivell d'abandonament educatiu prematur i pitjors ràtios de cobertura.**
- 3. Prioritzar l'enriquiment i les millores en les dotacions públiques de l'oferta de lleure i estiu educatiu en aquells entorns més vulnerables i amb pitjors ràtios de cobertura.** També en aquests entorns es fa particularment necessari connectar l'escola i les oportunitats educatives de l'entorn, i promoure'n l'accés en clau d'igualtat d'oportunitats i personalització cal incorporar als projectes educatius i curriculars de centre les activitats educatives existents a la zona.

RESULTATS DETALLATS

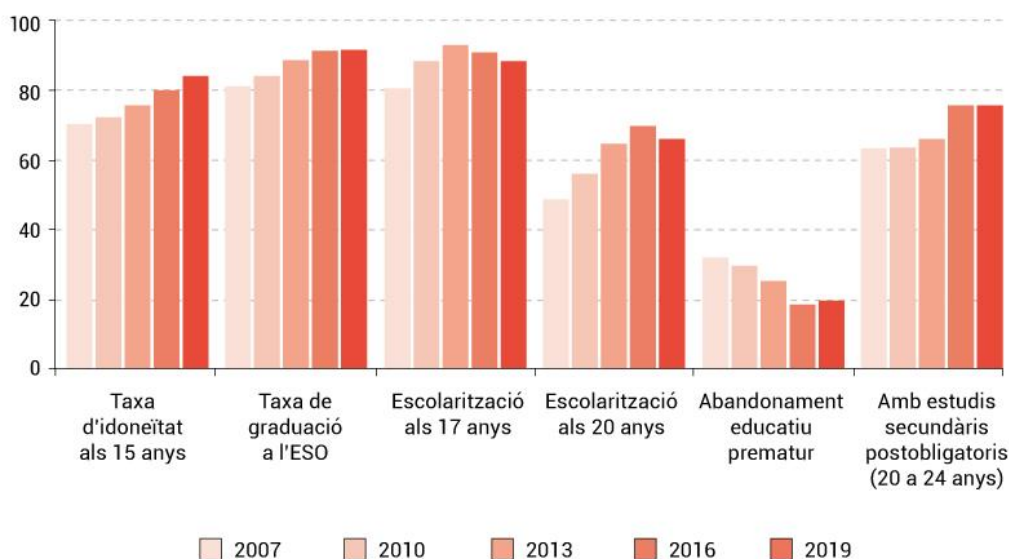
L'estancament del sistema educatiu.

Després d'anys de reducció sostinguda, a partir de 2018 la taxa d'abandonament educatiu prematur s'ha estancat per sobre del 17% (del 17,4% el 2020) i la taxa de joves de 18 a 24 anys que ni estudia ni treballa (Ni-Ni), per sobre del 16% (del 16,6% el 2019).

- A partir de 2018, les millores que s'havien observat al llarg d'anys precedents (entre 2008 i 2018) en una part dels indicadors de promoció escolar i en les trajectòries educatives queden aturades o fan marxa enrere.

En temps de crisi econòmica l'escola actua com a espai refugi per als joves. El mercat laboral, el seu segment menys qualificat, deixa d'exercir un efecte crida sobre uns joves que, en altres circumstàncies, tindrien un risc alt d'abandonar els estudis i posar-se a treballar. La millora de la conjuntura econòmica en el període 2015-2019 ha tornat a retirar escolars del sistema. La crisi que es preveu per la COVID pot tornar a fer de retenidor, però la inestabilitat (tancaments parcials, ensenyament parcialment virtual) pot despenjar els alumnes més precaris i fer que aquesta retenció no es doni. En tot cas, aquestes fluctuacions recurrents debiliten els resultats del sistema que hauria de tenir una major resiliència i capacitat intrínseca de retenció.

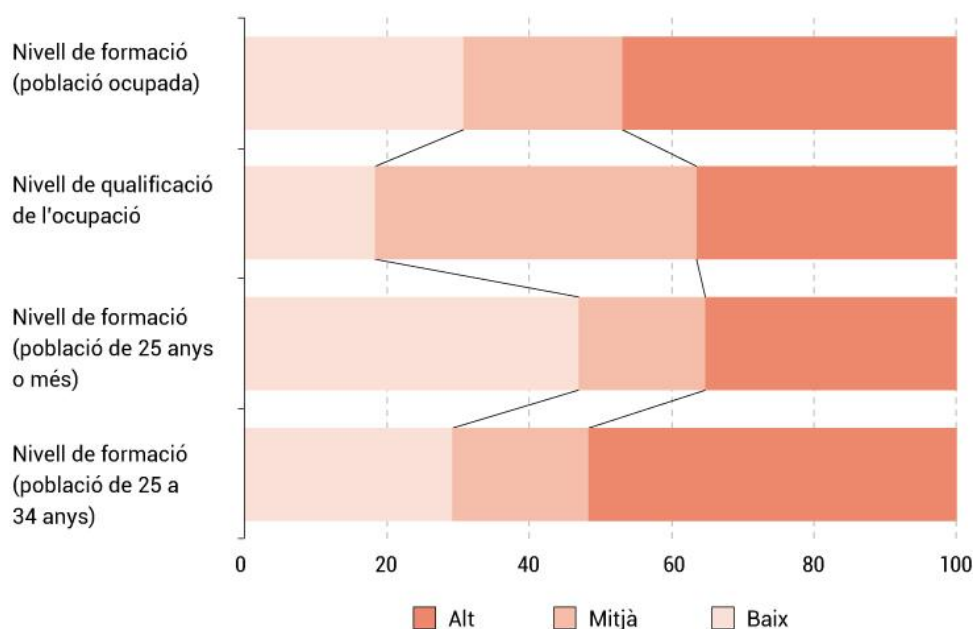
Evolució de diversos indicadors de resultats en les trajectòries escolars a Catalunya, 2007-2010-2013-2016-2019 (%)

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Ensenyament, del Ministeri d'Educació, d'Eurostat, de l'Institut d'Estadística de Catalunya i de l'Institut Nacional d'Estadística.

- Aquest retrocés situa Catalunya en una posició més negativa en relació a la mitjana de la Unió Europea. La taxa d'abandonament és pràcticament el doble que la mitjana europea (10,3%), mentre que la taxa de joves Ni-Ni és més de 3 a la de la Unió Europea (13,2%).
- Les elevades xifres d'abandonament educatiu incrementen el desajust entre l'estructura formativa i ocupacional. D'una banda, el percentatge d'ocupacions de qualificació mitjana és del 45,1%, mentre que el percentatge de treballadors amb estudis mitjans és del 22,3%. D'altra banda, un 30,7% dels treballadors té estudis bàsics, molt per sobre del pes de l'ocupació de baixa qualificació, del 18,3%.

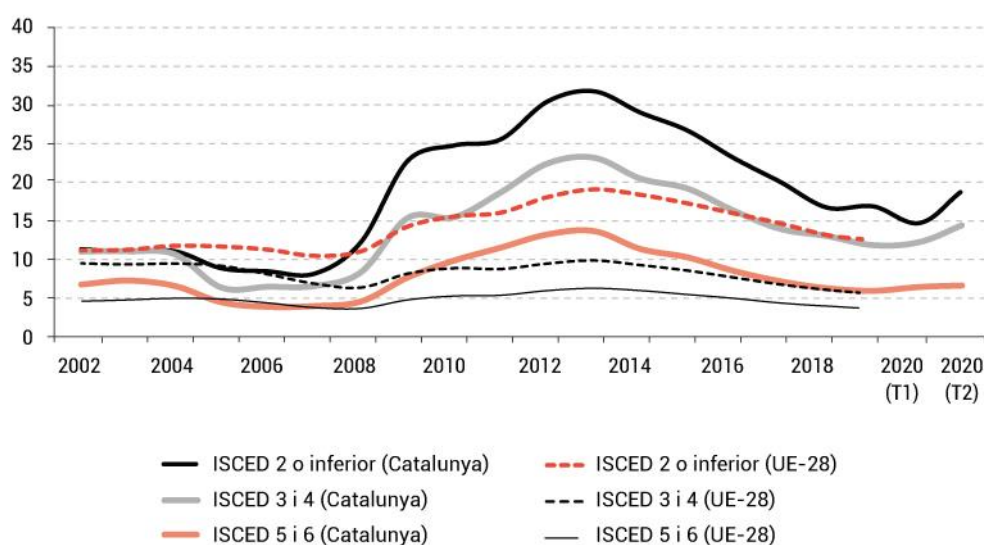
Relació entre nivell de qualificació de l'ocupació i nivell de formació de la població a Catalunya, 2019 (%)

Font: elaboració a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa, extretes d'Idescat.

- L'atur afecta principalment als joves amb menys formació, especialment en temps de crisi. A finals de 2020, mentre que entre la població amb estudis superiors la taxa d'atur s'ha situat en el 8,6%, amb un augment de 2,2 punts més respecte el 4t trimestre de 2019, entre la població amb estudis bàsics ho ha fet en el 20,8%, 5,0 punts més.

Evolució de la taxa d'atur per nivell d'instrucció a Catalunya, respecte de la UE-28 i d'Espanya, 2002-2020 (%)

Nota: les taxes de l'any 2020 s'han calculat a partir dels dos primers trimestres.

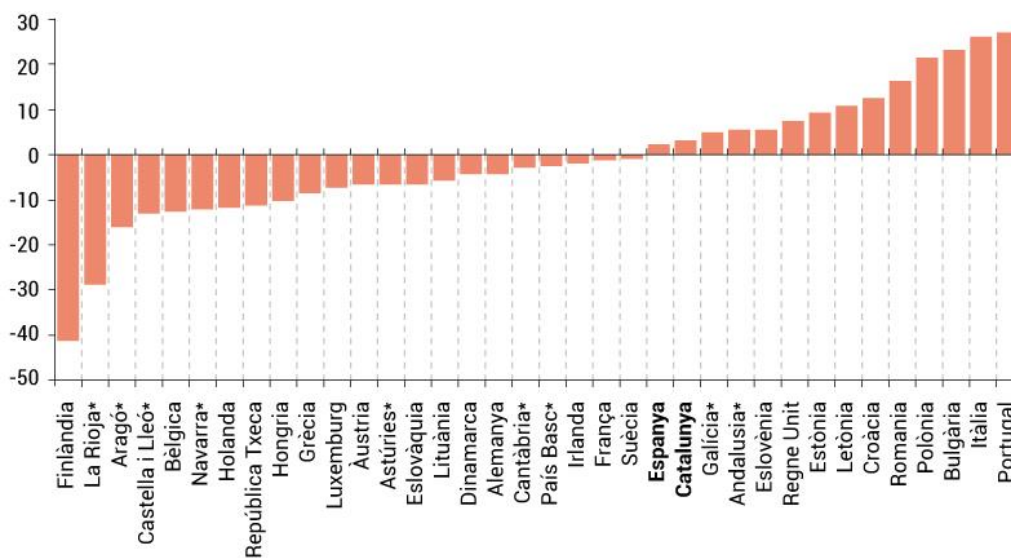
Font: elaboració a partir de dades d'Eurostat i de l'Institut Nacional d'Estadística (Enquesta de Població Activa).

El nivell de competències dels alumnes catalans no ha aconseguit millorar globalment en els darrers deu anys.

- En el cas de les proves de competències bàsiques, de les quatre competències avaluades a primària i de les cinc a secundària (llengua catalana, llengua castellana, llengua anglesa, matemàtica i científicotecnològica), només en la competència de llengua anglesa a 6è sembla existir algun progrés positiu significatiu sostingut en el temps en el període 2013- 2019. Per exemple, a 4t d'ESO, entre 2013 i 2020, la puntuació mitjana en llengua catalana ha passat de 76,6 a 74, en castellà de 76 a 77,9 i en matemàtiques de 68,3 a 70,2.

- En el cas de les proves PISA, entre els anys 2006 i 2018, la puntuació mitjana de l'alumnat català en competència matemàtica va passar de 488 punts a 490, i en ciències de 491 a 489.

Variació de puntuacions en matemàtiques entre 2006 i 2018 per països europeus i comunitats autònomes, 2006-2018 (%)

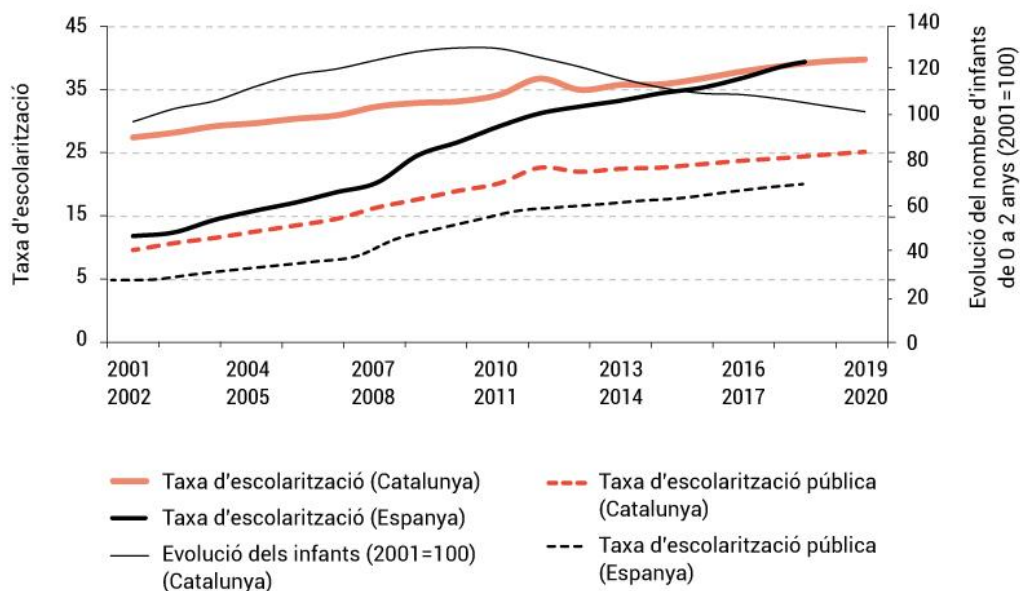
* Comunitat autònoma espanyola.

Font: elaboració a partir de dades de l'OCDE.

La participació en l'educació de 0 a 3 anys no ha crescut en els darrers cinc anys i es manté en el 40%, per darrera del 50% de comunitats com el País Basc i Madrid.

- Des del curs 2014/2015, tot i la recuperació econòmica endegada, el nombre d'alumnat al primer cicle de l'educació infantil s'ha mantingut estabilitzat al voltant dels 80.000 infants. A Catalunya, el curs 2019-2020 la taxa d'escolarització en aquesta etapa és del 40,1%, molt per sota de la taxa de comunitats com el País Basc (54,4%) o Madrid (52,7%).

Evolució de l'escolarització a l'educació infantil de primer cicle (de 0 a 2 anys) a Catalunya i Espanya, 2001-2002 al 2019-2020 (%)

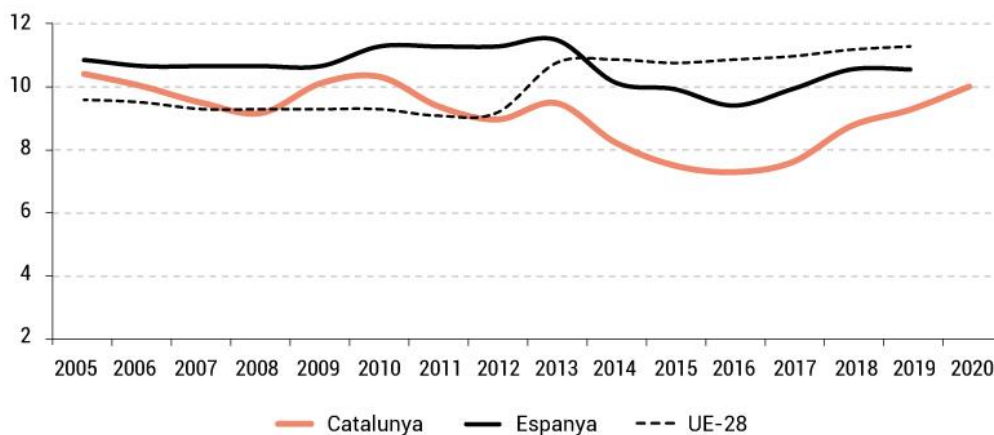

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació i del Ministeri d'Educació.

La participació de la població adulta a la formació al llarg de la vida es manté en el 10% pràcticament igual que fa deu anys, per darrera del 10,5% de la resta de l'Estat i lluny de països com Suècia 34%, Finlàndia 29% o Dinamarca 25%

- La formació al llarg de la vida és fonamental com a eina de qualificació i, en general, d'oportunitats educatives en un país amb baixos nivells d'estudi i qualificacions: a Catalunya, el 47% de la població adulta no té més que estudis bàsics.

Evolució del percentatge de població d'entre 25 i 64 anys que participa en educació i formació per àmbit territorial. Catalunya, Espanya i UE-28, 2005-2020 (%)

Nota: en els casos de Catalunya i Espanya, l'any 2005 es produeix un tall en la sèrie estadística.
Font: elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació i de l'Eurostat.

Catalunya manté un dèficit estructural en l'oferta de programes de noves oportunitats. Des del curs 2013-2014 fins al curs 2019-2020, hi ha vora 7.000 alumnes en Programes de Formació i Inserció (PFIs), que representa una taxa d'escolarització del 4,7%, lluny de la mitjana espanyola (8,3%)

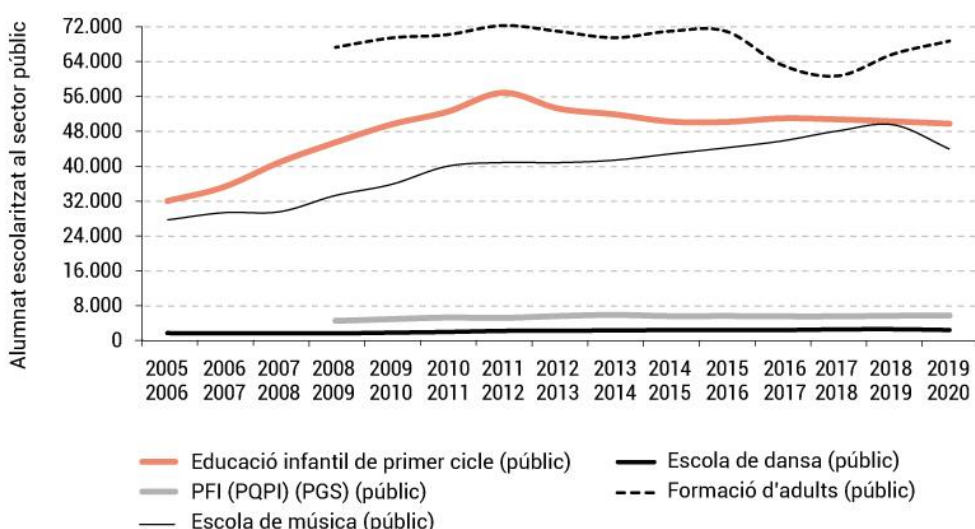
- Des del curs 2013/2014, els nivells de provisió i d'escolarització als PFI es mantenen estancats: l'alumnat matriculat s'ha situat al voltant dels 7.000 i la taxa bruta d'escolarització a aquesta etapa ha decregut del 5,7% al 4,7%, molt per sota de la mitjana espanyola, que se situa en el 8,3%.
- Els programes de noves oportunitats són fonamentals per oferir opcions de formació i qualificació a joves que tendeixen a abandonar els estudis després de l'ESO. Són, per tant, un instrument clau en la lluita contra l'abandonament educatiu prematur.

Durant la darrera dècada, les polítiques educatives locals promogudes pels ajuntaments han experimentat un procés d'estancament, i la despesa dels ajuntaments en educació se situa encara per sota de la de 2010.

- L'any 2017, la despesa dels ajuntaments en educació se situa a preus corrents un 15,6% per sota a la de 2010 (un 22,8% a preus constants).

- Àmbits com els de l'educació infantil de primer cicle, els programes de noves oportunitats o la formació d'adults, en els que els ajuntaments juguen un paper important en la seva provisió, no han experimentat millores en la seva cobertura en la darrera dècada. En el cas de la formació d'adults, per exemple, el nombre d'alumnat al sector públic ha passat de prop dels 72.000 el curs 2011/2012, als 68.000 el curs 2019/2020, amb una taxa bruta de participació que ha anat disminuint progressivament.

Evolució de l'alumnat escolaritzat al sector públic, per tipus de formació, per municipis més grans de 10.000 habitants, 2005-2020

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

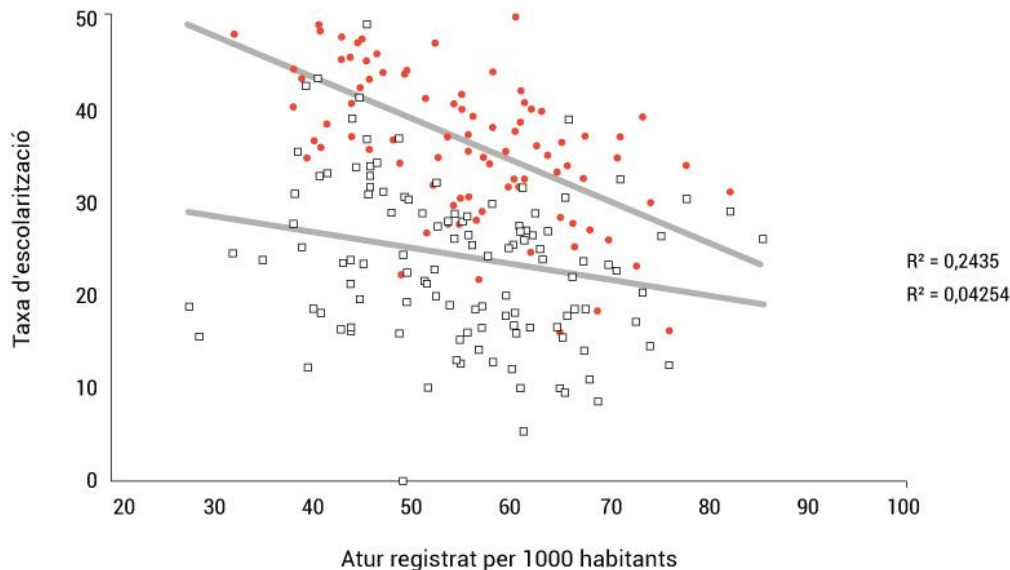
La persistència de les desigualtats educatives, dins i fora de l'escola

Al llarg de la crisi econòmica precedent, el sistema educatiu va aconseguir que l'increment de la vulnerabilitat social no incrementés les desigualtats educatives existents. Amb tot i això, la prevalença de les desigualtats educatives continua essent elevada i amb afectació a tots els àmbits educatius. Caldrà valorar si el sistema educatiu serà capaç d'assimilar l'impacte de la crisi derivada del COVID-19, una segona crisi en només 10 anys.

L'educació 0-3 anys: només 1 de cada deu infants estrangers s'escolaritza abans dels 3 anys, front 4 de cada 10 en la població general. Els municipis amb menys renda tenen taxes menors d'escolarització

- El curs 2019/2020, la presència d'alumnat estranger al primer cicle d'educació infantil (6,4%) és més de tres vegades inferior a la del conjunt d'infants de 0 a 2 anys (21,7%), i la seva taxa d'escolarització (12%) és més de tres vegades inferior a la taxa d'escolarització del conjunt d'infants (40,7%). En la darrera dècada, tot i que aquesta desproporció ha tendit a reduir-se, només ho ha fet lleugerament, amb un increment de la taxa d'escolarització dels infants estrangers de poc menys de 4 punts percentuals.
- A nivell municipal, existeix una clara associació entre taxes d'escolarització i renda per càpita a escala local, així com també entre les taxes d'escolarització i l'atur: com més atur registrat i menys renda per càpita tenen els municipis, més baixes tendeixen a ser les taxes d'escolarització dels infants de 0 a 2 anys.

Relació entre l'escolarització de 0 a 2 anys a l'educació infantil de primer cicle (pública i total) i l'atur registrat en els municipis més grans de 10.000 habitants, a Catalunya, 2018

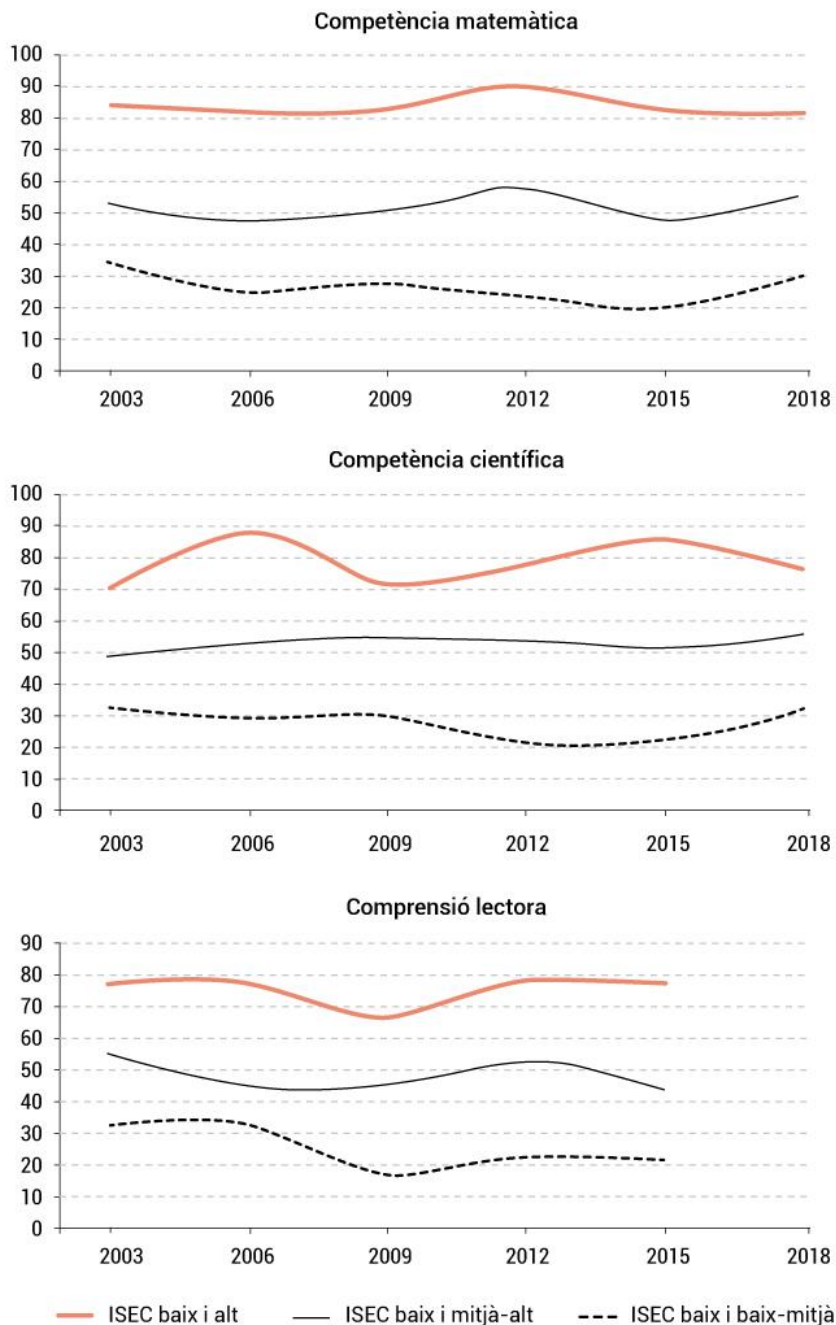

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Educació i de l'Idescat.

L'estatus socioeconòmic de l'alumnat condiona amb força els resultats educatius, si bé a Catalunya les diferències entre alumnes rics i pobres s'han mantingut força estables en els darrers 15 anys

- D'acord amb les dades del PISA, l'alumnat amb un alt estatus socioeconòmic tendeix a obtenir millors resultats en les proves de competències que l'alumnat amb un estatus baix. L'any 2018 l'alumnat amb un estatus alt obté 81 punts més en competència matemàtica i 76 més en competència científica que l'alumnat amb un estatus baix. Aquestes diferències de rendiment són pràcticament equivalents a les que es mostraven l'any 2003.

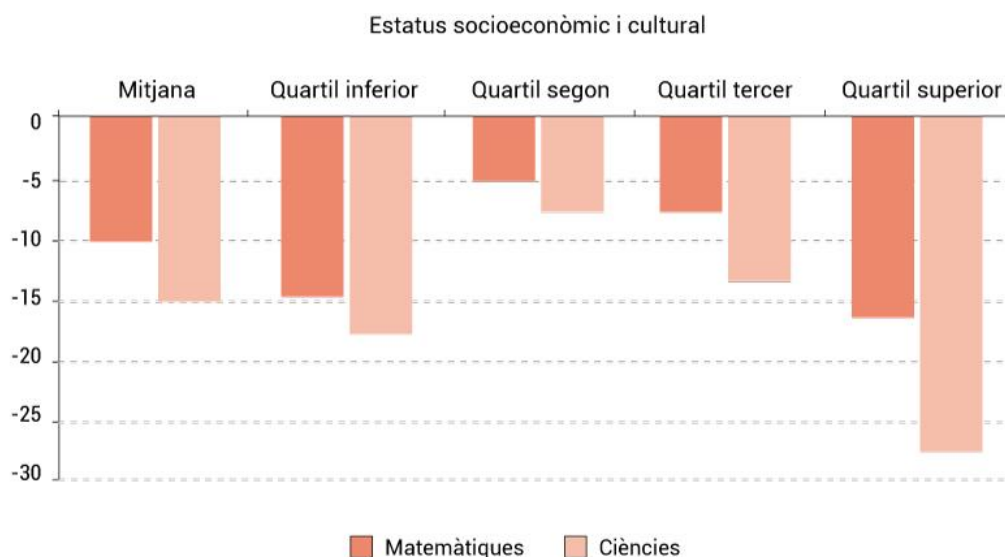
Evolució de les diferències de puntuacions en les proves PISA en funció de l'estatus socioeconòmic (ISEC) a Catalunya, 2003-2018 (%)

Font: elaboració a partir de les bases de dades de l'OCDE-PISA 2003-2018.

- Cal dir que Catalunya no es troba entre les CCAA i els països europeus amb diferències més elevades entre l'alumnat d'alt i baix estatus. A escala europea, Catalunya presenta una diferència entre els quartils d'estatus inferior i superior de 81 punts en matemàtiques, equivalent a la mitjana espanyola, només per sobre d'Estònia, Irlanda, Croàcia, Letònia, Dinamarca i Finlàndia.
- L'empitjorament que s'ha observat entre 2015 i 2018 en els resultats de les proves PISA de matemàtiques (10 punts de mitjana) i ciències (15 punts) afecta tant als alumnes de baix estatus socioeconòmic com als de nivell alt.

Variació de puntuacions en les competències científica i matemàtica entre les proves PISA 2015 i 2018, en funció de l'estatus socioeconòmic de l'alumnat (ISEC) a Catalunya, 2015-2018 (%)

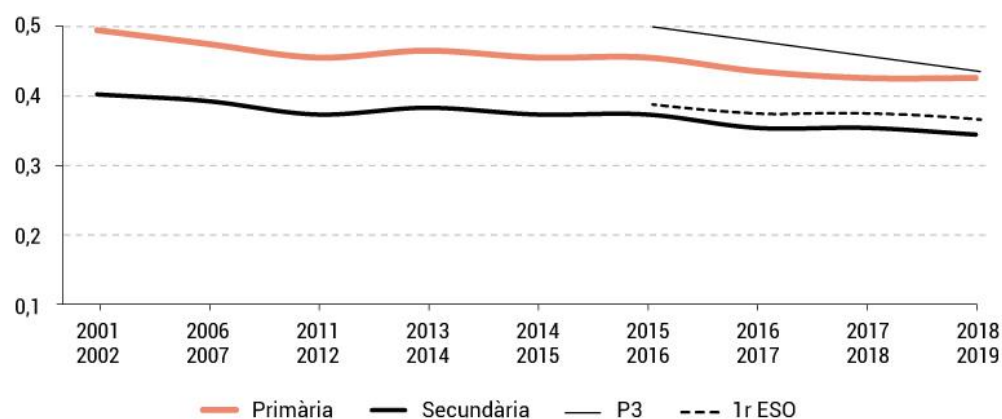

Font: elaboració a partir de la base de dades de l'OCDE-PISA 2015 i 2018.

Una xarxa escolar encara segregada, sobretot pel perfil socioeconòmic de l'alumnat

- El sistema educatiu presenta elevats nivells de segregació escolar i una lenta tendència a la reducció. Si ens fixem en l'alumnat estranger, observem que per aconseguir la seva distribució equilibrada a primària, el curs 2001-2002 calia canviar de centre el 51% d'aquest alumnat; el curs 2018-2019 aquest percentatge se situa en el 44%.

Evolució dels nivells de segregació escolar de l'alumnat estranger a Catalunya, en l'educació infantil, primària i secundària, 2001-2019 (%)

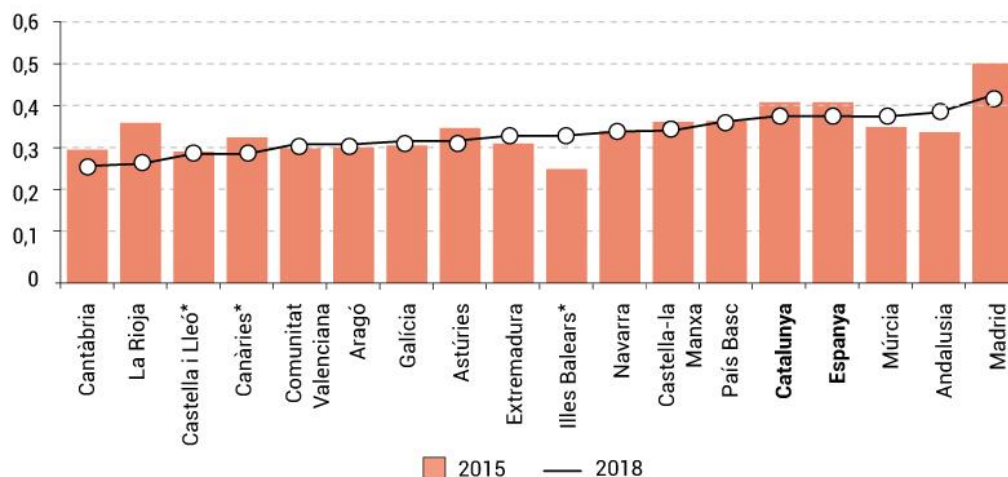

Nota: ens referim als nivells que van de P3 fins a 6è de primària com a primària, i als nivells de 1r d'ESO a 4t d'ESO com a secundària. A diferència de l'anàlisi per municipis, que es limita als municipis més grans de 10.000 habitants, els índexs de dissimilitud d'aquest gràfic estan calculats per a tots els municipis catalans que tenen, com a mínim, dos centres de primària o dos centres de secundària.

Font: informe del Síndic de Greuges sobre els centres educatius amb elevada complexitat davant la crisi derivada de la covid-19 (2020).

- Si ens fixem en l'alumnat d'estatus socioeconòmic baix (dades PISA), veiem que els nivells de segregació escolar d'aquest col·lectiu a secundària no han millorat des de 2006, a nivell estatal només superats per Madrid, Andalusia i Múrcia.

Segregació social dels estudiants entre centres de secundària segons l'estatus socioeconòmic, per comunitats autònomes, 2015-2018 (%)

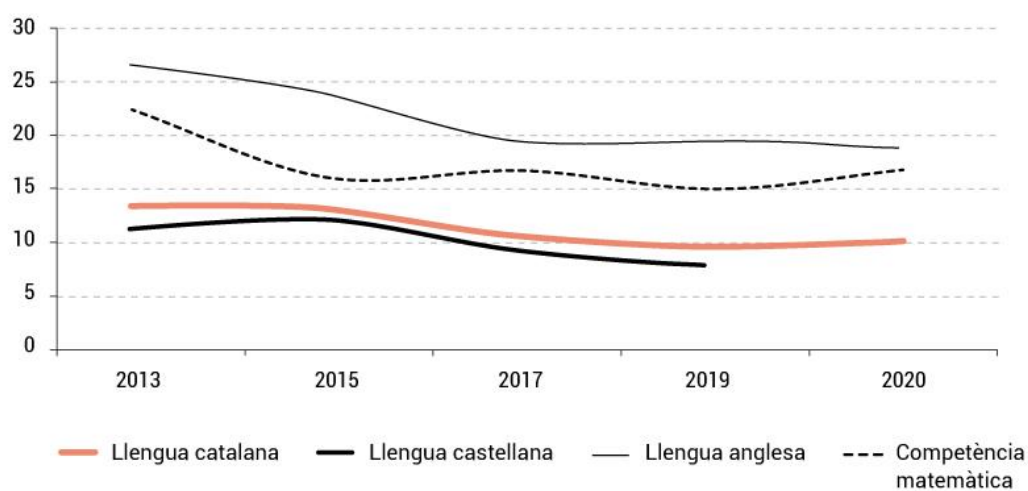
Nota: les dades de segregació estan calculades a partir de la mostra PISA d'alumnat de 15 anys.

*Els valors corresponen a l'onada 2009 del PISA.

Font: elaboració a partir de les bases de dades de l'OCDE-PISA 2015 i 2018.

- Després d'una reducció significativa entre 2013 i 2017, des d'aleshores les diferències entre els resultats que obtenen els centres de baixa complexitat i els d'alta en les proves de competències bàsiques a 6è de primària i 4t d'ESO de centres han quedat estancades. Cal destacar que, un cop es controlen els efectes de l'origen social de l'alumnat sobre els resultats, les diferències entre centres desapareixen.

Evolució de les diferències de rendiment entre els centres de complexitat baixa i els centres de complexitat alta, 4t d'ESO, 2013-2020 (%)

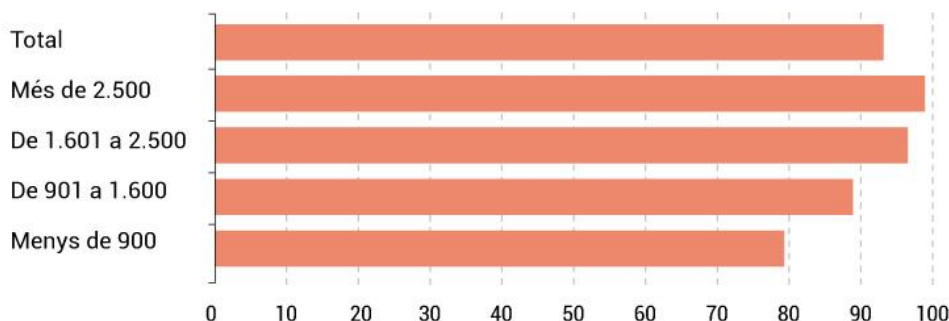

Font: Quaderns d'avaluació (Consell Superior d'Avaluació).

Bretxa digital: el 20% de l'alumnat vulnerable no s'ha connectat durant el confinament i no ha fet ús d'internet darrerament

- En poc menys de dues dècades, s'ha quadruplicat el percentatge de llars amb connexió a banda ampla, amb proporcions l'any 2019 que giren al voltant del 90%. Malgrat això, sabem que el tipus i freqüència d'ús d'aquest recurs és molt desigual.
- Per exemple, la bretxa digital suposa encara un important factor de desigualtat educativa: en llars amb ingressos inferiors als 900€, el 20,8% dels infants no ha fet ús d'internet darrerament, mentre que en llars amb ingressos superiors als 2.500€ mensuals, només l'1,4%.

Ús d'ordinador (darrers tres mesos) dels infants de 10 a 15 anys. Catalunya, 2019 (euros)

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, a partir de l'Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars de l'Institut Nacional d'Estadística.

- Aquesta situació és especialment preocupant en el context de pandèmia i confinaments més o menys intermitents. Per exemple, durant el darrer trimestre telemàtic del curs 2019/2020 prop d'un 20% d'alumnat socialment desfavorit ha estat desconnectat durant el confinament.

La participació en el lleure educatiu i activitats extraescolars: els infants de classe alta hi dediquen de mitjana gairebé el doble d'hores

- En els darrers deu anys, no ha augmentat la participació d'infants (nens i nenes entre 3 i 14 anys) en les activitats de lleure educatiu no esportiu, que es manté al voltant del 44%. La participació en activitats extraescolars reforça, amplia i diversifica la quantitat d'aprenentatges dels infants. Aquest és cada cop més un factor clau en l'èxit educatiu.
- Els infants de classe social alta dediquen a activitats extraescolars pràcticament el doble de temps setmanal que els infants de classe social baixa (3,3 vs. 1,8 hores).

Activitats extraescolars no esportives, segons classe social i sexe, 2018-2019

Nota: grups de classe social segons els nivells d'ocupació: classe I, directors i gerents i professionals universitaris; classe II, ocupacions intermèdies i treballadors per compte propi; classe III, treballadors manuals.

Font: elaboració a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya 2019. Departament de Salut.

Un finançament educatiu insuficient

Després d'una dècada, el Departament d'Educació disposa d'un pressupost equivalent al que disposava l'any 2010, considerant, a més, que el curs 2019/2020 el sistema educatiu compta amb 150.000 alumnes més que el curs 2009-2010.

Catalunya inverteix en educació un 3,6% del PIB, lluny encara del 4,2% del conjunt de l'Estat o del 4,6% de la UE. Això implica un copagament per part de les famílies, que de mitjana és de 875 euros per estudiant no universitari.

- L'any 2019 el pressupost liquidat del Departament d'Educació es va situar en 5.435,4 milions d'€, una xifra que és equivalent a la despesa liquidada pel Departament d'Educació l'any 2009 a preus corrents, però encara un 12,5% inferior si es calcula a preus constants.

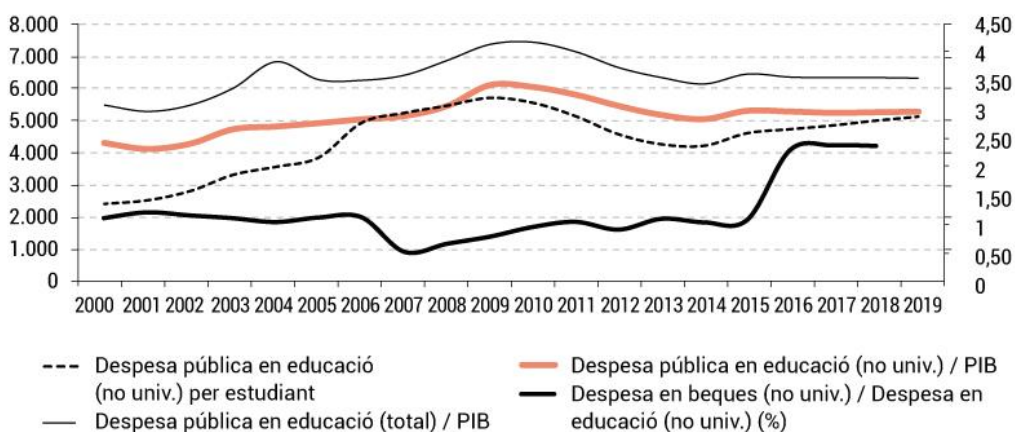
El pressupost inicial del Departament d'Educació per al 2020 preveu un increment de la despesa de 850,0 milions d'€ addicionals, que suposa un increment del 17,6% respecte al pressupost inicial de 2019, xifra que probablement se superarà quan es disposin de les dades del pressupost liquidat per efecte de la gestió de la pandèmia no prevista. De fet, la despesa per estudiant del Departament d'Educació en el període 2009-2019 ha caigut de 4.490,5€ a 3.973,7€, un 11,5% a preus corrents (un 23,2% a preus constants), molt per sota encara de la despesa probablement liquidada per estudiant l'any 2020.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pressupost inicial Ensenyament (M€)	3.376,0	3.759,3	4.177,0	4.540,2	4.881,3	5.122,0	5.317,6	4.894,3	4.611,0	4.611,0	4.157,5	4.442,6	4.442,6	4.821,1	4.821,1	4.821,1	5.671,9
Pressupost inicial Generalitat (M€)	18.710,8	21.516,9	23.924,4	26.684,6	28.243,3	29.730,8	32.518,7	32.630,0	29.727,3	29.727,3	31.862,1	32.483,1	32.483,1	34.029,7	34.029,7	34.029,7	42.179,2
Pressupost inicial sobre total (%) (amb interessos)	18,0	17,5	17,5	17,0	17,3	17,2	16,4	15,0	15,5	15,5	13,0	13,7	13,7	14,2	14,2	14,2	13,4
Pressupost liquidat Ensenyament (M€)	3.368,9	3.776,3	4.271,3	4.643,5	5.070,4	5.393,1	5.282,3	5.018,7	4.490,9	4.325,9	4.220,1	4.595,4	4.729,3	4.965,4	5.177,6	5.435,4	...
Variació respecte a l'any anterior (%)	12,0	12,1	13,1	8,7	9,2	6,4	-2,1	-5,0	-10,5	-3,7	-2,4	8,9	2,9	5,0	4,3	5,0	...
Per estudiant (no univ.)	3.235,4	3.557,1	3.948,5	4.175,2	4.365,3	4.490,5	4.288,3	3.978,8	3.467,0	3.307,9	3.216,9	3.482,5	3.551,8	3.703,8	3.825,0	3.973,7	...

Font: elaboració a partir de dades del Departament d'Economia i del Departament d'Educació.

- Pel que fa a l'esforç inversor, a Catalunya, l'any 2019 la despesa pública en educació sobre el PIB és del 3,55% (2,97% si es té en compte només la despesa en educació no universitària), mentre que aquest esforç és del 4,26% (3,48%) al conjunt de l'Estat i del 4,6% (3,6%) al conjunt de la Unió Europea.
- La despesa pública unitària per estudiant és el 2019 de 5.146€ per estudiant no universitari, encara per sota de la xifra de 5.739€ de 2009.
- En conjunt, la inversió pública en educació no cobreix el cost real de l'educació i això

Evolució dels indicadors de despesa pública en educació a Catalunya, 2000-2019

Font: elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació, l'INE i l'Eurostat.

impedeix la gratuïtat total dels ensenyaments. Com a resultat, les famílies han de fer front a copagaments (quotes d'escolarització, activitats complementàries, materials, sortides i colònies, etc.): de mitjana, les llars catalanes destinen 875€ l'any per estudiant no universitari.

En els darrers deu anys, la despesa en beques no universitàries ha passat del 0,53% del total de despesa educativa al 2,38%, però encara presenta dèficits de cobertura.

- L'alumnat becat (cobertura) ha passat del 9,7% el curs 2007/2008 al 15,9% del curs 2018/2019, aproximadament la meitat de l'alumnat que es troba en situació de risc de pobresa.

Despesa en beques (no univ.)/Despesa en educació (no univ.) (%)	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Catalunya	1,05	1,13	1,13	0,53	0,67	0,79	0,96	1,05	0,92	1,10	1,04	1,09	2,31	2,39	2,38
Espanya	1,64	1,59	1,53	1,45	1,73	2,06	2,36	2,66	2,41	2,60	2,50	2,55	2,83	2,81	2,81
Despesa en beques (no univ.)/estudiants (no univ.) (en euros)	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Catalunya	47,6	55,8	59,6	28,9	38,3	44,2	49,6	48,2	39,1	46,7	48,2	51,7	112,4	119,7	122,3
Espanya	67,6	77,3	79,5	79,9	100,9	115,2	123,3	126,0	109,2	116,7	116,7	122,3	140,2	142,1	148,2
Becaris (no univ.)/estudiants (no univ.)	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Catalunya	14,6	15,6	17,0	9,7	11,4	12,6	14,0	14,2	3,3	3,7	3,8	4,3	14,3	15,8	15,9
Espanya	29,0	33,0	29,3	26,8	26,2	27,3	26,7	26,9	18,9	17,7	15,8	17,1	20,3	21,1	21,6

- Des d'una perspectiva comparada, Catalunya presenta encara un dèficit estructural en inversió en beques no universitàries i universitàries (3,5% sobre el total de despesa en educació) en relació amb la mitjana europea i lluny de països com Regne Unit, Irlanda o Països Baixos, amb percentatges superiors al 15%.
- El gran volum de la política de beques es concentra en l'àmbit escolar i es destina a cobrir l'accés de l'alumnat a determinades activitats i serveis, principalment el menjador. Les convocatòries de beques en l'àmbit del lleure continuen sent molt marginals.

Un currículum rígid i amb poc espai per a l'autonomia de centre

El sistema educatiu parteix d'una concepció de l'educació centrada exclusivament en l'escola. Això fa que l'educació fora escola i al llarg de la vida tinguin poca consideració en les polítiques educatives.

- Aquesta concepció no permet prendre consciència que actualment una part important dels aprenentatges i les oportunitats educatives es juguen més enllà de l'escola i al llarg de tota la vida, des de les activitats extraescolars, culturals o de lleure, als aprenentatges laborals.
- L'accés a aquestes oportunitats continua sent molt desigual. Per exemple, els infants de classe social alta dediquen a activitats extraescolars pràcticament el doble de temps setmanal que els infants de classe social baixa (3,3 vs. 1,8 hores).
- Aquesta situació es vincula amb l'estancament que ha viscut el desplegament de les polítiques educatives locals promogudes pels ajuntaments en els darrers anys, i que fa que la seva despesa en educació es trobi encara per sota de la dels nivells de 2010.

Els currículums de l'educació bàsica són excessivament amplis i rígids, i deixen poc marge als docents per tal d'adaptar-los a les necessitats dels aprenents i personalitzar els aprenentatges escolars.

- Malgrat els canvis socials, tecnològics i econòmics, els continguts curriculars no consideren com a bàsics àmbits clau de coneixement i experiència: alfabetització científica i tecnològica, alfabetització econòmica, multiculturalitat, ciutadania global o sostenibilitat. En canvi, alguns continguts curriculars actuals són informacions disponibles en internet a les quals es pot accedir fàcilment quan es necessiten a condició de saber cercar-les i valorar la seva fiabilitat.
- Malgrat els esforços desplegats i els avenços assolits en aquesta direcció, els currículums escolars continuen trobant-se sobrecarregats de continguts i aplicant-se als centres educatius des d'un enfocament poc competencial. Aquest fet limita la possibilitat de desenvolupar metodologies de personalització i de desenvolupar projectes d'innovació.

En l'àmbit escolar i també fora de les escoles, l'ús de les TIC es troba encara lluny d'aprofitar la seva potencialitat per aprendre.

- L'evolució positiva experimentada en el transcurs de les dues darreres dècades pel que fa a la cobertura i accés a les noves tecnologies no ha permès eliminar l'esclatxa digital, que encara persisteix i afecta especialment a l'alumnat de famílies socialment desfavorides, com s'ha posat de manifest amb ocasió del tancament dels centres escolars durant el curs 2020-21 a causa de la pandèmia de COVID-19.
- Els estudis sobre la incorporació de les TIC als centres escolars posen de manifest que els usos que se'n fa sovint no aprofiten la seva potencialitat per a l'aprenentatge ni es vinculen a processos d'innovació pedagògica i millora educativa.

- Molts infants i joves experimenten diàriament multiplicitat d'aprenentatges i pràctiques socioculturals a través de les TIC (creació de continguts, relacions socials, accés a coneixement nou, connexions internacionals, etc.) que no s'aprofiten educativament a l'escola.
- L'ús dels dispositius electrònics per promoure l'aprenentatge mòbil es troba en els seus inicis. La utilització de les TIC per fer un seguiment i un acompanyament de l'alumnat en el seu trànsit per diferents contextos d'activitat i, més concretament, per exercir una acció educativa centrada en les trajectòries personals d'aprenentatge, és en aquest moment una potencialitat sense explotar.

La innovació educativa no té caràcter sistèmic: més del 50% dels centres de primària i secundària no participen en programes d'innovació educativa. Alhora, els projectes d'innovació no estan connectats amb la recerca.

- La recerca en educació, els processos d'innovació educativa, la formació inicial i la formació en servei del professorat es troben desconnectades i les organismes encarregats del seu desenvolupament escassament o gens coordinats entre si. Això limita la capacitat d'impacte de les innovacions i el desenvolupament professional dels docents.

AUTORS/ES I CONTRIBUCIONS

Directors:

César Coll. Catedràtic emèrit de Psicologia Evolutiva i de l'Educació a la Universitat de Barcelona. ccoll@ub.edu

Bernat Albaigés. Investigador en l'àmbit de l'educació i assessor de l'àrea d'infància del Síndic de Greuges. albaiges@hotmail.com

Autors i autores (per ordre de capítols):

Gerard Ferrer-Esteban. Doctor en Sociologia i recercador a la Universitat Autònoma de Barcelona sobre polítiques educatives. gerard.ferrer@uab.cat

Fernando Hernández. Professor a la Unitat de Pedagogies Culturals de la Universitat de Barcelona. fdohernandez@ub.edu

Raül Manzano. Mestre i llicenciat en Ciències de l'Educació. rmanzan1@xtec.cat

Moisés Esteban-Guitart. Director de l'Institut de Recerca Educativa de la Universitat de Girona. moises.esteban@udg.edu

Juana M. Sancho Gil. Catedràtica emèrita de Tecnologies Educatives a la Universitat de Barcelona. jmsancho@ub.edu

Teresa Mauri. Investigadora en Psicologia de l'Educació a la Universitat de Barcelona. teresamauri@ub.edu

Antoni Tort. Catedràtic a la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya. antoni.tort@uvic.cat

Jordi Serarols. Inspector d'educació a Barcelona. Doctor en Educació i TIC. jserarol@xtec.cat

Sarai Samper. Sociòloga del Col·lectiu d'Analistes Socials, especialitzada en recerca social i polítiques públiques. ssamper@fbofill.cat

Coordinació tècnica:

Miquel Àngel Alegre. Cap de projecte de la Fundació Bofill. malegre@fbofill.cat

L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2020: continguts

ELS REPTES DE L'EDUCACIÓ A CATALUNYA: uns desafiaments compartits, una realitat pròpia

César Coll

PRIMERA PART: indicadors de l'educació a Catalunya

Gerard Ferrer-Esteban i Bernat Albaigés

Indicadors de referència sobre èxit educatiu

Els condicionants d'origen de l'èxit educatiu: les condicions d'educabilitat

Els condicionants de sistema de l'èxit educatiu: gestió dels sistemes educatius i igualtat d'oportunitats

Els condicionants de destí de l'èxit educatiu: 'retorns' de l'educació

SEGONA PART: reptes de l'educació a Catalunya en un escenari d'educació distribuïda i interconnectada

De la innovació com a moda a una cultura de la innovació per a la transformació de la vida dels centres

Fernando Hernández i Hernández

Les necessitats d'aprenentatge en el segle XXI o què cal ensenyar i aprendre a les escoles i els instituts

César Coll i Raül Manzano

L'articulació d'espais i temps educatius: les trajectòries personals d'aprenentatge com a focus de l'acció educativa

Moisès Esteban-Guitart

L'ús de les TIC per ampliar, diversificar i connectar espais i temps d'aprenentatge

Juana M. Sancho Gil

La formació inicial del professorat en un sistema educatiu orientat a la personalització de l'aprenentatge

Teresa Mauri Majós i Antoni Tort Bardolet

Les polítiques d'equitat en l'escenari de la nova ecologia de l'aprenentatge

Jordi Serarols

CONCLUSIONS

César Coll i Bernat Albaigés

ADDENDA: Conseqüències educatives de la crisi de la COVID-19: balanç i respostes.

Debat mantingut pels autors de l'Anuari el 13 de juliol de 2020. Relatoria a càrrec de Sarai Samper.

FUNDACIÓ
BOFILL

Educació per canviar-ho tot